

Миитэрэй Наумов «Тыа ыала барахсан»

Кэрэмэс

Күнгүүгү сып – сырдык, ыраас күн. Айылба сырдаан, дъэнкэрэн турар үтүө кэмэ. Алаас үрдүк сыйрын кэрийэ кэkkэлий үүммүт хатыннаар арабас солко танастарын тангнан нангаспыттар. Кэннилэригэр кэрии тииттэрэ лингкир хара тыа сафата буоланнаар аргыйг сөнөн тураллар. Кинилэр да бэйэлэхтэр киистэлэрэ эмиэ биллэ сырдаабыт. Алаас тумулун дээкиттэн үрээр күнгүүгү сөрүүн тыал кинилэри аргыйг сиэлэн ињэр. Түөрт харахтаах кырдьаас ыт бастаабыт. Кэнниттэн намсыгыр кулгаахтаах күөрт ыт обото батынан ињэр. Сотору-сотору бытааран ылаллар. Эдэрэ ону-маны суоллаабыта буолар. Биирэ онно кынаммат, оргууй хаамар. Онтон эмиэ айаннарын салгыиллар. Тумулга кэлээт, сыйр үөнэ кини унубун дээки табыстылар. Аргыйг хааман тыалга бытырыыс буола хамныыр сэмнэбээ хаалбыт, кубарыйбыт кыныл былаахтаах санатык кини унубар кэллилэр. Кырдьаана эргийэ хаамта, кини унубун болоорон эрээр хатын сэбирдэбин хачыгыратан сыйтта. Эдэрэ ону – маны тинсирийбэлээн баран, кэлэн кырдьаанаын иннигэр олорунан кэбистэ, намсыгыр кулгаабын хамсатан, төбөтүн кыннаннатан аргынан одуулуу олордо.

- Тобойум, Намсыгыр кулгаах, эн бар. Миэстэбэр дээри кэлсибиккэр маҳтал. Мин манна хаалыам. Кэлиэхтээх сирбэр кэллим. Алтата ый тахсан баран киирдэбинэ тиййбэтэхпинэ, убайгынаан Эриэн уоллуун кэлэ сылдьяарын. Кырдьаас сатана туох-туох буолуом биллибэт. Олус ыараатым. Мин да кунум – дыылым кэллэ быңылаах. Эн бар, тобойум.

Биирдэрэ олорбохтоото, эдэр, тэбэнэттээх хархтара чобулуннастылар, кутуругун хамсапалаан баран, аллараа дээки ыстанан кэбистэ. “Эчи, үчүгэйин, эдэрин, олуга харбааыннааын, этэ – синэ кычыгыланар ооннуур оюо саастаах тойон буоллаа”. Кырдьаас ыт төбөтүн сиртэн өндөппөккө эрэ эдэр доборун көрө, ымсыыра саныы сыйтта. Кини манна, бу кини унубар санаа баттыгаын өңүлэ, курутуйуу, ахтыы кыната сабардаан кэлэр буолбута үс сыла буолла. Саас туолбута. Кини кэлэр кырдьаас доборун Обонньорун ахтан. Кини сыйттар эрэ сабылла турар харааар, билигин да ёссө туманныра илик өйүгээр буттуун олообо элэннээн ааңар. Санаа... санаалар мунгууллар. Бүгүн, Обонньоро баара буоллар, сарсыардаттан тэринэн, Элэмээскилэригэр бэрэмэйдэрин ындыылаан, өрүү ханна да баппат хара хочулуоктарын төргүүтүгээр баайан ланкыннатан, эргэрэн, муоңа –

туйаба туллубут Обонньор саатын ынтырыга иилэ бырабан айаннаа этилэр. Обонньор сэргээтэн хонноругар Элэмээскитин сүүрэн баран, кэнники сылларга кыс маска баар буолбута. Онно тиййэн, анаан хаалларбыт суюн тиит чууркатыттан атын миинэрэ. Мин икки доботторум бэйэ-бэйэлэрин мөхпүтэ буолалларын испэр кулэ көрөрүм.

- Дъэ, ласпаччы уойантын, кырдья кырдышахар диэри хаылымсыйан көрөөр эрэ! Кэнэтиэм.Хамсаабакка тур.

Элэмээски ынырыбыттыы тыбыырар:

-Хайдах буоллунг, олох да дүлүнг курдук турабын дии. Үладайа сыйтийан, хата, эн дэлби уойбуккун бынылаах, чууркабыттан эмэньбин нэниилэ көтөхтүн дии, сүгүн олор, кырдьабас абааны.

Ынчыктаан, бөтүөхтээн ынтырыг гар нэниилэ тахсан олорбут Обонньор тэниинин чиккэччи тутта.

-Уол обо хардааччы курдук хатааста түстүм буолбаат. Соргулаах сонобос обургу, эргэнэ хара тыабыт ханаайына Байанай кырдьабаспытыг гар айаннаах эрэ, ноо-ноо.

Биирдэрэ тыбыырар:

-Сатана, мин үрдүбэр олордун да, сохсогына түнэхтиигин ээ. Оргууй тардыалаа, мин үөрэн ињебин. Кэрэмэс, бардыбыт.

Ити миигин ынырыар. Мин батынан бөгөө буоллаым дии, кини курдук сүгэньэрдээбим баара. Ити аата үрэххэ Обонньор үүтээнигэр тайахтыы тахсабыт. Ол өрүү, бу бүгүн, хахыйах сэбирдээбэ тэлээрэ ыныллышыта буолара. Кинибит бу сытаахтаатаба, Элэмээски суюх буолбута икки сыл буолла. Мин эрэ хааллым.

Кэрэмэс кырдьабас төбөтүгэр, оо, араас санаа элэнниир. Обонньордуун бииргэ сылдьбыт уон биир сывыгар арааны көрбүтэ, истибитэ. Киниэхэ кэпсээбитетэрэ Обонньор да, Эмээхсин да киччим санааларын, кини сангаран кэлэн кимиэхэ кэпсие диэн куттаныхтарай, эгэ мөккүүг дуо, арай төбөтун ньилбэктэригэр ууран аргыйй истэрэ эрэ.

Кинини Обонньор ёссө Улахан Кэрэмэс баарына ылбыта. Ол бэрт сымнабас кырдьабас этэ. Илдли тыытан, муннаан биэрэхтиирэ. Муннун, сирэйин тыытары

сөбүлээбэт, көхсүн иңгэр кырдыгыныр этэ. Ону Эмээхсин: «Обону сэрэн эрэ, тыытыма, кыра, мэнк буоллаңа», - диирэ. Өлүөн сыл иннинэ, мин биирдээхпэр улахан бууру туроорбута. Мин батыңан үүрсүбүтүм. Дъулаан кыл этэ буолан баран, аңа-үөлэ миннигээ бэрдэ. Обонньор үөрэн-көтөн чабылыннаабыта. Оччолорго арый эдэрчи, кыайар-хотор да этэ. Элэмээски эмиэ арый эдэрэ, эт ынтыртымаары тиэриллэннээбитэ. Обонньор ону истиэх бэйэлээх буолуу дуо, үрдүгэр бэрэмэдэйин бырахпыта, буруйгар бэйэтэ эмиэ олорбута. Кэрэмэс кырдьабас киңэ утыйаары сыйтан: «Обонньор эдэригэр ёссө хабыр, кыайыгас-хотугас да этэ, Элэмээски таах эдэrimсийэн сывыңар. Обонньор ким да иннин ылар киңи. Эн кинини кытта хаалын. Мин кырыйдым, ити бууру нэйнилэ туттум, эчи барахсан дохсuna, уоба-кылына да бэрт. Дъэ булт диэн маннык, сываны сымайдаан баран көччүйэ сыйтар хайдах курдук үчүгэйий. Эн тыыппалаах буолуунуугун, Кэрэ Харах барахсан кырдьар сааспар тынтырахпын туура тэппит эбит. Биңиги удьуор хааммыт хаалбыт. Элбэх тайах отуутугар олоруон, тобойуом. Биңиги, ыт аймах, күн сиригэр кэлэн ааңар кэммит кылгас, ол эрээри үтүмэн үөрүүлээх», - диэбитэ. Ол сыл кырдьабас Кэрэмэни кытта Обонньор буур этин эттээн баран, түнэтэригэр батысыңан сылдыбытим. Кыттыгас доборо Уус атабын өлөрөн олороругар кыллын түөңүн ангарын, холун илдьэн биэрбитэ. Уус маска ыйааста сылдъян, тахсан таырдья олорбута. Кырдьабас Кэрэмэни дэлби имэрийбитэ. Миигиттэн хараңа арахпатаңа. Хайдаан, унуоба суюх санааран баллыгыраабыта. Бу обонньор унуобун иллэрээ сыл кини онорбута. Эмээхсин гиэнин Обонньордуун иккиэн онорбуттара. Онно сывлдъян Обонньор: «Миэнин маннык онороор, дъиэ тойоно буолабын, онон арый улахан, үрдүк гынаар», - диэбитэ. Уус Обонньор бэлэмнээбит маңын ампаартан ылбыта. Мин батыңан кэлсибитим. «Кэрэмэс обургу, тойоммут бүтэңик дъиэтин оноруох, эн көр, мин үлэлийм. Элбэх киңи унуобун онорбутум, биир хаппыт Обонньор унуобун баас оноруохпут. Икки хонугунан бүтэрийхпит. Онтон күңүн Обонньор үүтээнигэр барсаар. Өлөр, кырдьар сааспытыгар буур сыйатынан эмсэхтэнэхпит, курууска курдук бывычаынан тамнаңыахпыт», - диэбитэ. Мин киэр хайыспытым, алаас күөлүгэр ооннуур күн чабылын көрө сыйптым. Уус сэрэйбитэ. Күңүн барсыбатаңым, эмиэ бу курдук кэлэн Обонньорум таңыгар биэс түүнү атаарбытым. Биңиги, ыттар, харахптыттан уу кэлбэт, арай сүрэхпит ыттырын ыйылаан иңитиннэрэбит, ол да куоттарбыт абакка ыарыыта буолан иңиллэрэ буолуу. Арадьыйан хааллым. Хаңан да буоларын курдук, эт кунуттан Эмээхсин «били обобут доборугар, Маайыспытыгар» диэн анаан өлүүлээбитэ. Сыалаабын

сиэбэт диэн укпат этэ. Маайыс – Обонньор соботох оботун Өлөксөй доборо. Ол Өлөксөй ханна эрэ ыраах дьон дьону саанан кыргар Улуу илбиңигэр өлбүтэ үнү. Ону кэриэстээн соботобун олорор. Сотору-сотору биңиэхэ кэлэр. Кырдьябас Кэрэмэс «эдэригэр чэгчэкитик үктэнэн, атабын төбөтүгэр дыгыйан хааман кэлэрэ» диэн кэпсээбитэ. Билигин сааңыран, аргыый устан ињэр курдук хаамар, өрүү санаарбабыл күлүгэ көстөр харахтанна. Саас оболору күөл тула дъаарбата сылдъян, бу ундохтарга тахса сылдьыбыта. Мин сыйтарбын көрөн соңуйбута. – «Хайа, Кэрэмэс, эмиэ кэлэн сытаахтыыгын дуу? Обонньор баараа буоллар, үрэххит күөлүгэр кустуу баар кэмнит буолбут эбит. Эрэйдээх хас сыл, маннык сылдъаахтыан буолла. Аынабын, төннүбэт буолбут дьону кэтэңэртэн ордук туюх эрэйэ баар үнүнүй! Эн өссө санаатабын аайы тахсабын, оттон мин Алеша ундобар биирдэ бараа сыйрттым. Быйыл барыам диибин да, хайыбын. Кэрэмэс, эн өйдүүр инигин Обонньордоо ол баарбар хайдахтаах аймаммыттарын». Мин кутурукун хамсаппыттым. «Өйдүүр эбиккин дии». Өйдөөмүнэбин. Саас, биңиги андаатардаан бүтэн кэлээппитин кытта, обо бөбөтө кэлбитэ. Бэрт өр кэпсээбиттэрэ. Эмээхсин ытаабыта. Обонньор оболор барбыттарын кэннэ оюобун иннингэр олорон табахтаабыта. Санааңа түстэжинэ буоларын курдук, көхсүн этитэн баран, хамсатыгар иккинин ууруммута. Кураанах хамсатын эргичиннэтэ, уотун одуулуу олорбута. Онтон эмискэ ойон турал, таңырдъя тахсыбыта, сонун хааман ињэн кэппитэ, Элэмээски сыарбалаах турарын эргитэ баттаабыта. Мин сыарбаба нэйниилэ олорсубутум. Обонньор өрүү мөбөр да, бэйэтэ кынамматаа. Маайыс дьиэтигэр тиййбитэ. Балайда буолан баран иккиэн тахсыбыттара. Дьиэбитигэр тиййбиппит. Мин батысынан киирбитим. Эмээхсин ытаабытынан көрсүбүтэ.

Маайыс эмиэ сана таңааран ытаабыта. Обонньор хамсатын илиитигэр эргичиннэтэ олорбута. Кини эр киңи, биңиги курдук харабын уута кэлбэт, сүрэзэ ыттырыа буолуу. Өлөксөй Кыайыы буолуу уон биэс хонук иннинэ өлбүт, ол дьону элбэх киңини кытта биир ииннэ көмпүттэр. Эмээхсин обо көтөбөн турар киңи ойуутун оболор абалан биэрбитеттин көрдөрөр, харабын уутун соттор. Сайын Маайыс ол Өлөксөй көмүллэ сыйтар сиригэр баар буолбута. Обонньордоо сүпсүк бөбө буолбуттара. Онтон сайылыктарыгар тахсыбыттара. Дьобус тууйаска буор кутар буолбуттара. Обонньор:

- Оюхпут холумтандыттан ылан ытыых. Сана хаама сылдъян, обом оно хаңан буор сиэбите буолбат дуо?

- Бу уора҃байга баар соботох кэриэстэбили, ойн тарба҃а оймообут оюобун алдъяаттараары гынабын дуо? Сатаммат. Тахсыах, курдъэххин ыл, - эмээхсин таңырдья таңыста. Ойуурга тахсан биир тиити булла.

- Ойонньоор, бу мас төрдүттэн буорда баңан кутох.

- Ол эмиэ ойн оонньооботох тиитин буорун тоёо хастардын.

- Чэ хас, хааннаах киинэ хаалбыт буорун илдъэн куттарыах. Мин манна тугу кистээбиппин билэбин.

Ойонньор хап-сабар хаңан, ыраастаан тууйаска буор куппута. Эмээхсин ситэ толорторботою. Халдъаайыга барбыппыт.

- Добоор, алааспыт бобуруоскай отун уган ыытыах, ойом кыратыгар илиитин дуомугар хам тута-тута, сыллыы-сыллыы үөрэн бөбө буолара. Үөрэнэн кэллэ да, бу халдъаайыга бобуруоскай отун ытыныгар хам тутан сыллыыра.

Эмээхсин отун үргээн укпута. Оо, дыргыйан сыйт бөбө буолбута. Ол дойду алааңыгар илдъэн Маайыс куттабына, төнө эрэ дыргыйа түнэрэ буолла, биңиги сайыллыкпыт курдук буолара буолуу дии санаабытим. Ойонньордоо Эмээхсин саната суюх сэмнэлдьинээн төннүүбүттэрэ. Элэмээски хаамыыта хаңан эбиллибитэ баарай, тэлиэгэтин аргыйй сонон кэлбитэ. Сотору сайын улахан бырааңыннык буолбута. Дьон бөбө мустубута. Ойонньордоо Эмээхсин түөстэригэр туюх эрэ кылабачыгаңы иилинэн кэлбиттэрэ. Эмээхсин түөнүүттэн устан, олорон эрэ дьоңуннаан ол кылабачыгаңын көрбүтэ, онтон эмискэ:

- Ойонньор, кэл эрэ, бу мэтээлгэ обобут унудаа ойууламмыт эбит,- диэтэ, онтон оболор абалбыт кумаабыларын тэнни тутан көрдүлэр.

- Оо, оруобуна кини эбит. Били оболоох киңибит турар. Обобут мэтээлэ.

ОНТОН ыла бырааңынныкка бараары гыннахтарына, ол мэтээллэрин кэтэллэрэ. «Биңиги обобут Өлөксөй унудаа ойуулаах», - диэн дьонно көрдөрөллөрө. Маайыс баран кэлбитэ. Хартыынаа ойууламмыт киңи таңыгар турар ойууну Ойонньор араамалаан, Өлөксөй хаартыскатын таңыгар ыйаабыта. Санаалара уоскуйбута. Эмээхсин Ойонньоро аттыгар суюх буоллаңына, ойууну сирийэн көрөрө, тугу эрэ ботугуруура. Эмээхсин суюбар Ойонньор көрөрө уонна табахтыыра, кураанах хамсатын бэрт өр илиитигэр эргичингнэтэрэ. Маайыс ону ейдөөн бөбө буоллаа. Сатаан кэпсээтэрбит эбитэ буоллар, мин Эйиэхэ элбэби

кэпсиэм этэ. Мин ыт буоллаьым, эн – киңигин, онтон эрэйбит биир. Маайыс, сүүрэн бытарыңан кэлбит оболор: «Оо, Кэрэмэс сытар, Обонньорун унгуобар эмиэ кэлбит, былырыын эмиэ баара», - дэңэн үөмэхтэспиттэрин уоскутан, аллара илдъэ барбыта.

Обонньор баара буоллар биңиги киниэхэ икки саамай улахан куспутун анаан илдъэн биэриэ этибит. Обонньор арыый эдэригэр арыгы куттабына, иңэн баран баара. Кэлин кыайан испэт буолан баран, астыннабына буоларын курдук, сис туттара. Мин ситэн кэлэн кэkkэлэстэхтинэ:

- Нoo, эр бэртэрэ кустааммыт обобутун эмиэ санаатыбыт. Сарсын Күөл унуор барыахпыт, - диирэ.

Дьиэбитетгэр кэлбиппит Эмээхсин: «Уустаахха кус илдьиэн этэ, холкуостар сааскы улэлэрэ кыайтарбакка, Ус биир да куңу амсаппата диэн ойоюо сылдыбыта», - диэтэ. Обонньор онно барда. Мин Уустаахха сылдьяаччым суюх. Ус кыңыл муруннаах манган ыта өрүү бэрдимсийэрин, арбаын түүтүн туруора-туруора кэбилэнэрин абааны көрөөччүбүн. Урут кырдааңы көрсөн баран куотан, Ус атын атаңар сөрүөстүбүтэ. Соютобун хаалларбыт. Онтон ыла тиэргэни инигэр дьогдьоннуурун абааны көрөбүн. Эңэбээ эбитэ буоллар ини.

Эмээхсин олус ыарытыйар буолбута. Өрүү өлөрүн туңунан кэпсэтэр этэ. Саната суюх түннүккэ турал аргыый хааман сукуннуур обонньорун көрдө уонна саннныар куолаынан:

- Эрэйдээх, бара туралхтаата. Сорукка ыытар тургэн атахтаах киммит кэлий, бараахтыыр буоллаңа. Оо, саас буолла. Кэрэмэс, эн да сорукка сылдьар буолбаккын. Кэл бэйтэх, кэпсэтиэх. Эңиги үрэххитигэр бардааххытына, бу дьиэбэ сахалыы тыллаах арай араадыйа эрэ баар.

Мин ныилбэгэр тебебүн уурдум. Кини өрүү түннүккэ олорон, сылаас илиитинэн имэрийэ-имэрийэ араас санаатын кэпсээччи.

- Кэрэмэйим сыйына. Эн эмиэ сааңыран иңэбин, Маайыс үнүр үөрэх этэринэн, ыт үйэтигэр тэннээтэххэ, Кэрэмэс миигиннээбэр аба буолла, аны түөрт сылынан эңигини ситиэ диэбитэ. Буолуу ээ. Дьэ мин куңаңан киңи буоллум, бу сайыны туоруур биллибээт. Күн сиригэр олорон бүтэр кэм кэллэ. Обом тахсан барыабыттан отут сыл ааста. Маайыс оччобо сүүрбэлээх этэ. Эмээхсин буолла, кыыңынан кырыйда. Өлөксөйдүүн күңүн холбоулох буолбуттарыгар үөрбүппүт ажай. Сайын

Өлөксөй училиштэйттан кэлбитигэр үөрэ да көрүстүлэр этэ. Ойом ыныахха бишиэхэ билининнэрэ ажалыах буолбута. Ол көрсүөхтээх ыныахпыт сэрии биллэрриитин кэннэ буолбута. Мин онно аньылаахпын, онтубун хараьым уутун кытта илдээ барыам буолуо. Ойом түргэнник холбою охсую этибит, бишигини, эр дьону, сэриигэ ынтырахтара диэхтээбитэ. Кэнэним эбитэ дуу, төттөрүм эбитэ дуу, ас-үөл дэлэйийтэ күнүн холбоорун диэбитим. Атырдах ыйыгар икки эрэ хонук инигэр хомууллан сэриигэ барбыттара. Маайыс үөрэнээри куоракка киирбитэ, аара суолга көрсөөхтөөбүт этилэр. Түөрт сылы бына суруйбула. Суруктарын ол кыра дъааныкка ууран сыйтыарабын, барытыгар Маайысканы сураңар, санаата киниэхэ этэ. Онно холбоспуттара эбитэ буоллар, Иэйиэхсит биэрдэбинэ дууња үөскээн хаалыа эбитэ буолуо, ону тохтолпугт аньылаахпын. Ый анара тийэхтээбэтэбээ Кыайыы күнүгэр, ньиэмэс сиригэр хаалла. Хата, оболор көмүс унгуоба хараллыбыт сирин буллулар, доборо баран кэллэ. Кэрэмэс, иккис аньыым диэн, Маайыны эргэ тахсыа диэн күнүүлүүр аакка бу отут сыл олордум. Тугум соро эбитэ буолла.

Өрдөөбүтэ агроном уол кэлэн үлэлии сылдыбыта, оннуун үчүгэйдиилэр диэни истэн баран, ытаан сордоммутум. Ойонньор дэлби мөхпүтэ. Тугун сирбитэ буолла, тахсаахтаабатаа, онно үөнэ тыыммыт аньылаахпын. Ити сөбогох кырдаахтаата. Оо, онно: «Тоойуом, ити эдэр уолга тафыс, кэлбэт буолбут кишини кэтэниэм», - диэбит буолуум, бабар, тахсыа этэ. Мин бу дойдуттан дууњам чэпчээн барыам эбитэ дуу, суюба дуу. Оо, киши олоо эриэн. Санаам, күүнүм өңүлүннэ, ыарыы улам хам ылан иңэр. Сарсын Күөл унгуор бүтэйник куспун ыытабын. Икки улахан бэйэлээх атыыр көбөттөрү ууран сыйтыарабын. Илдьиэххит, эн өрүү күөл унгуор барсаа, Уустаахха ханан да барсыбаккын. Оннообор эн, барыны бары сэрэйбин. Тойонун санаата көнөр сирин оннообор эн сүрэбин сэрэйэр. Өруунэ мунгаах эмиэ мөлтөөбүт. Эдэр эрдэбинэ кынтайан кыыс обо этэ. Ити ойонньорго тугун иниң сүрэбин туттарбыта буолла. Бу орулуур отут сыл устата Ойонньор киниттэн арахпата, миигиттэн да арахсыбата. Ол гынан мин туспар биир ыараахан тылы эппэтэ. Атаастабыл буолуо буолан баран, кэлин кэргэнниэн, бултаан кэллэбинэ, киниэхэ өлүүлээбиппин билбэккэ хаалар буолбутум. Дьүгэм курдук. Миигин көмөөт да, дьон Өруунэни ойох ылыа диииллэр. Олох ылыа суюба. Мин тумултан көрө сыйтыам. Кини сүрэбэ миэнэ. Санаата бабар Өруунэбэ буолуо. Санаа диэн салгын, оттон сүрэх диэн эт-хаан буоллаа. Кини олоо эгэлгэ.

Эппитин курдук буолбута. Ойонньор Өруунэтийн ылбатаа. Күнүн куобах илдьэн кэлэн иңэн:

-Кэрэмэс, эмээхсин суюх. Кураанах дьиэбитетигэр субай туройа курдук, хороён олоруохпут. Өрүүнэни дьиэбитетигэр абалбаппыт. Эмээхсини үйэтигэр эрэйдээбитим ити дъахтартан арахсыбакка. Анараа дойдуга Эмээхсиннийн эрэ бииргэ сыйтар аналлаах эбиппин. Мин сотору барыам турда ба. Көссүү диэн көссүү эбит, ойох буолбатах.

Дьон диэн дьиктилэр. Оннообор бэйэлэрин – бэйэлэрэ өйдөөбөттөр, эгэ мин, ыт өйдүөм дуо.

Обонньор абыяах хонук ыалдыбыта. Ууны ынгыттарбыта. Санатын эттэбэ. Дьоннор мустаннаар саната-инэтэ суюх көмпүттэрэ. Элэмээски эрэйдээх бэйэтэ соён таңаарбыта. Кырдъян манхайан хаалбытын, кыччаабыкка дылы буолбутун онно өйдөөн көрбүтүм. Обонньор кэннэ кинини ким да көлүммэтэбэ. Саас, күөх бытыгырыан иннинэ, манна охсуллан ааспыта. Миигин көрөн үөрбүтэ. Аттыбар күөх от бытыгыраабытын кэлэн сиэбитэ буолбута. Күңүн, сүөнү өлөрүүтүн кэннэ, күрүөбэ ыйаммыт тириилэргэ Элэмээски эрэйдээх тириитэ турара. Биир тиэргэнтнэ үйэбитин монообут доборум сыйтын билиэм суюба баара дуо? Киниттэн да тух хаалыай, ат буолаахтаата ба. Сымыйанан – кырдьыгынан нэйниилэ айаннаабыта буолан салбынгыыр Обонньор ата. Онон собтохпун. Дьиэбитетигэр ким да сылдьыбат. Мин күүлэ иннингэр сыйтарбын көрдөхтөрүнэ, аыналлар. Ыалларым аяаталлар. Билигин миэхэбэ элбэх ас наадата суюх. Саас ылан ињэр. Эмээхсин эппитинии, кинилэр саастарыгар тийидим. Манна сыйтан, унуктубакка суюх буолар буоллар бэрт буолуу этэ. Обонньор кырдъябас Кэрэмэни сайыллыгын ойуурugar көмпүтэ. ”Сылайар – сындалыйар диени билбэkkэ киңи курдук бултаата уонна тобо бырадъаак ыт курдук дъаңаллыай” диэн көмпүтэ.

Бэйис туолбут ый тахсыбытын Кэрэмэс тунаар курдук элэцнээн аањар санаатын быныыгар көрбүтэ. Сарсыарда күн тахсарын көрбөтөбэ.

Дьонтон истэн, Уус тэлиэгэлээх атынан кэлэн Кэрэмэс өлүгүн тиэйтэ. Үрэххэ баран ињэн Обонньордуун өрүү тохтуур ырааңыйаларын кыттыытыгар баар ойуурга көмпүтэ. Сирин дэхсилээн баран:

-Кэрэмэс, бырастыы. Күн сиригэр олорон булт бөбөнү бултаатын. Судаарыстыба кытта үөрэн, Обонньор маҳтал бөбөнү ылара. Хайыхыптый, эйиэхэ унух туроурбаппын, ыт буоллабын дии. Олоххор дабаны эн аатын ааттаммат этэ, Обонньор улуу булчут аатырара.

Күнүнгү тыал ойуур көмнөбүн түнэрэн, сана алдьаммыт буору сотору тэннээбитэ. Саарбыт ойуур эргэрбит киистэтин тыалга ына, суугунуу турбута. Кини аны сааскы чэлгийэр күөбү кэтэниэ..